

А.В. Гапей, ст. гр. ПВШ-11-Г1
Науковий керівник: Л.М. Тарусова,
к.ю.н., доцент Інституту менеджменту та
психології ДВНЗ «УМО» НАПН
України

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ У ДВНЗ «ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ КОЛЕДЖ ДИЗАЙНУ ТА ЕКОНОМІКИ»

Анотація. У статті розкрито теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу.

Ключові слова: педагогічна майстерність, викладач вищого навчального закладу, основи педагогічної майстерності.

Аннотация. В статье раскрыто теоретическое обоснование и экспериментальная проверка организационно-педагогических условий развития педагогического мастерства преподавателя высшего учебного заведения.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, преподаватель высшего учебного заведения, основы педагогического мастерства.

Annotation. In the article it is exposed theoretical ground and experimental verification of organizationally-pedagogical terms of development of pedagogical trade of higher pedagogical establishment.

Keywords: pedagogical trade, teacher of higher establishment, basis of pedagogical trade.

Актуальність. Перехід від освітньої парадигми індустріального суспільства до парадигми постіндустріального означає, що змінюється розуміння освіти, як набуття готових знань і уявлення про педагога як носія готових знань. Настає час усвідомити освіту, як здобуток особистості, як спосіб її самореалізації у житті, як спосіб побудови власної кар'єри. Це змінює мету навчання, його мотиви, норми, форми, а також, методи і роль педагога.

Педагогічна майстерність викладача вищої школи розкривається в ефективній навчальній діяльності студента. Майстерність педагога «можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності» (якість результату), як вияв творчої активної особистості педагога (психологічний механізм успішної діяльності).

Однією з передумов вирішення важливого і складного завдання з підготовки конкурентноздатних фахівців є розвиток педагогічної майстерності викладача вищої школи, зокрема, шляхом покращання психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів та формування їх готовності до професійного самовдосконалення, саморозвитку, а через нього – продуктивної педагогічної діяльності.

Масштабність досліджуваної проблеми вимагає розгляду розвитку педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу як багатофакторного, складного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання змісту, форм і методів викладацької діяльності у вищій школі на різних етапах розвитку країни та освіти висвітлено у працях Є.С. Березняка, Ю.В. Васильєва, Г.І. Горської, Г.В. Єльнікової, М.Т.Захарова, Б.С.Кобзаря, Ю.А.Конаржевського, М.І.Кондакова, В.О.Сухомлинського, Ю.А.Табакова, С.Є. Хозе, П.В. Худомінського та ін. Науково досліджували проблему розвитку професійної компетентності В.М.Бегей, В.І. Бондар, Л. І. Даниленко, Н.Л. Коломінський, Ю.А.Конаржевський, В.І.Маслов.

Проблемою визначення сутності і змісту педагогічної майстерності займалися вітчизняні і зарубіжні дослідники Є.С.Барбіна, В.Й.Гриньов, О.А.Дубасенюк, І.А.Зязюн, Н.В.Кузьміна, А.І.Кузьмінський, Н.В.Кухарев, А.І.Щербаков.

Структуру педагогічної майстерності досліджували В.А.Кан-Калик, Д.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос: здібності до педагогічної діяльності, педагогічна техніка. Критеріями майстерності педагога дослідники визначають як доцільність, продуктивність, діалогічність, оптимальність, творчість.

Актуальними для дослідження є публікації, які пов'язані з аналізом світового досвіду формування педагогічної майстерності викладача - одного із істотних джерел визначення сучасної стратегії у галузі вищої педагогічної освіти в Україні. Це, зокрема, праці Г.А. Андрєєвої, Г.С. Єгорова,

Ю.В. Кищенко, Н.М. Лавриченко, А.В. Парінова, Л.П. Пуховської, Р.М. Роман, Г.Х. Яворської та ін.

Мета статті полягає в аналізі шляхів розвитку педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу, розробці цілісної системи розвитку педагогічної майстерності викладача вищої школи на прикладі ДВНЗ «Чернівецький коледж дизайну та економіки».

Проаналізувавши сучасний стан дослідження компетентнісного підходу та його значення у розвитку педагогічної майстерності викладача вищої школи, можна сказати, що перехід до нового рівня цілісності освіти не можна здійснити шляхом кількісної зміни складу елементів. Існує небезпека, що список компетентностей, визнаних необхідними, буде достатньо обширним, що ускладнюватиме процес їх формування. Тому при пошуку основних або пріоритетних компетентностей ми звернулися до поняття ключових (базових) компетентностей, яке характеризує універсальні компетентності широкого спектру, створюючи основу для формування компетенцій більш специфічного вживання.

Ключові (базові) компетентності характеризуються такими особливостями: вони багатофункціональні (компетентності відносяться до ключових, якщо оволодіння ними дозволяє вирішувати проблемні ситуації в професійній сферах); ключові компетентності надпредметні й міждисциплінарні; формування ключових компетентностей спирається на певний рівень інтелектуального розвитку (абстрактне, критичне мислення, саморефлексія і т.д.); ключові компетентності багатовимірні, тобто вони включають різні особистісні якості, інтелектуальні здібності, комунікативні уміння.

У процесі експериментального дослідження ми звернули увагу на вивчення шляхів удосконалення системи розвитку педагогічної майстерності вищої школи ДВНЗ «Чернівецький коледж економіки та дизайну».

Результати дослідження засвідчили, що, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених проблемі педагогічної майстерності,

однозначне розуміння сутності цього поняття педагогічною громадськістю фактично відсутнє і досить часто ототожнюється з професійною компетентністю. Під професійною компетентністю викладача розуміємо інтегроване особистісне утворення, що ґрунтується на теоретичних знаннях, практичних вміннях і особистісних якостях, що мають професійне значення, та досвіді, які забезпечують готовність до виконання педагогічної діяльності на високому рівні її самоорганізації.

Педагогічна майстерність у дослідженні розглядається як високе мистецтво здійснення вмотивованої навчально-виховної діяльності на основі засвоєної системи знань, умінь і навичок, особистісних якостей і педагогічного досвіду та виявляється в комплексному розв'язанні завдань освіти, виховання і розвитку на рефлексивному підґрунті. Фундаментом професійної майстерності є її основа, тобто вихідна (базова) професійно-компетентісна готовність до фахової діяльності.

Педагогічна майстерність розглядається як складне, динамічне, інтегроване особистісне утворення, що включає стійке прагнення людини до діяльності в педагогічній сфері, наявність спеціальних знань, умінь і навичок, комплекс індивідуальних психічних і характерологічних особливостей, що забезпечують високу ефективність її подальшого професійного функціонування. Отже, показники професійної готовності випускника вищого навчального закладу, трансформуючись у кінцевому результаті в професійну компетентність, розглядаються як основа розвитку педагогічної майстерності викладача вищої школи.

Обґрунтована структура педагогічної майстерності сучасного викладача вищого навчального закладу включає: професійна компетентність (система необхідних знань, умінь і навичок, володіння сучасними технологіями і стратегіями розв'язання дидактичних проблем, презентабельність особистого досвіду, здатність до одержання і трансформації необхідної інформації тощо; готовність до творчої професійної діяльності (вмотивоване професійне самовизначення, здатність

до рефлексії, досвід педагогічної роботи, професійна мобільність, наявність програми самовдосконалення тощо); педагогічні здібності (перцептивні, креативні, комунікативні, емоційно-регулятивні); особистісні якості, що мають професійне значення (цілеспрямованість, толерантність, чесність, оптимізм тощо); педагогічна техніка (мовлення, міміка, театралізація, організація педагогічної взаємодії, адекватне спілкування тощо). Системоутворюючу якість викладача складає гуманістична спрямованість. Вона є виявом ідеологічної платформи педагога, що характеризує його ставлення до себе, оточуючої дійсності, студентів, колег та організації навчально-виховної діяльності. Гуманістична спрямованість акумулює інтереси, ідеали, цінності, моральні норми поведінки й діяльності викладача.

Шляхи розвитку педагогічної майстерності передбачають: орієнтацію на упередження ймовірних кількісно-якісних соціально-економічних і культурологічних характеристик розвитку суспільства; врахування тенденцій навчально-виховних завдань; осмислення та адаптації взаємопов'язаних процесів глобалізації й одночасної регіоналізації освітніх систем; забезпечення формування особистості як суб'єкта свого самовизначення на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного підходів.

Реалізація зазначеного процесу має здійснюватися на засадах «відкритої освіти», що забезпечить розвиток професійних знань на базі сучасних світових підходів до формування базових знань, забезпечення реалізації спільних і особистих траєкторій розвитку, концентрації уваги на реконструкції цільового, змістового і процесуально-діяльнісного компонентів педагогічної освіти в контексті максимального розвитку у педагога здатності до самоідентифікації, особистої вмотивованої рефлексивної самореалізації в динамічному соціально-культурному середовищі.

Структурний аналіз отриманих матеріалів дав змогу розробити методику діагностики розвитку означеного особистісного утворення викладача, яка передбачала систему критеріїв (володіння змістом навчальної дисципліни і дидактичним його структуруванням, організація і здійснення педагогічної та

навчальної діяльності студентів, стимулювання й мотивація навчальної діяльності студентів, професійно-педагогічні та особистісні якості викладача, рівень навченості та вихованості студентів); комплекс методів визначення їх кількісних та якісних проявів і рівнів: елементарний (низький), базовий (середній), досконалий (достатній), творчий (високий).

Професійне зростання є складним динамічним процесом і має розглядатися як цілісний механізм, що спрямовується на розв'язання чітко визначених мети і завдань. Обґрунтована модель розвитку феномена базується на наукових засадах і реалізується через функціонування таких компонентів, як мета, завдання, зміст, види педагогічної діяльності, організаційні форми, методи і засоби, а також блок зворотного зв'язку. Розвиток педагогічної майстерності здійснюється через удосконалення її структурних компонентів (педагогічні здібності, професійні якості, фахові компетентності, готовність до творчої діяльності, досвід роботи, педагогічна техніка).

Реалізація процесу розвитку і підвищення педагогічної майстерності відбувається засобами всіх видів аудиторної та позааудиторної роботи в цілісному режимі навчально-виховної діяльності вищого навчального закладу. Розкриття професійно-педагогічного потенціалу ґрунтується на потребі в самореалізації, свідомому пізнавальному інтересі й самоідентифікації.

Результатами дослідницько-експериментальної роботи підтверджено ефективність таких організаційно-педагогічних умов розвитку педагогічної майстерності викладачів вищих навчальних закладів, як: створення необхідного інформаційно-освітнього середовища; оптимізація потенційних можливостей навчальних дисциплін та інших видів діяльності викладача; поєднання традиційних та інноваційних методів; наукове, методичне й психологічне забезпечення процесу професійного вдосконалення викладача в освітньому просторі ВНЗ; формування мотивації до професійного зростання;

врахування впливу комплексу зовнішніх і внутрішніх факторів; здійснення систематичного педагогічного моніторингу.

Найбільш ефективними у розвитку педагогічної майстерності викладача вищої школи виявилися такі, як: обговорення відкритих занять, взаємовідвідування лекцій і семінарів, дискусії, тренінги, «круглі столи», діалоги-суперечки, семінари-практикуми, обговорення досягнень психолого-педагогічної теорії і практики, сучасних освітніх технологій, різновиди ігор, розроблення та обговорення авторських програм, науково-практичні конференції, методологічні семінари. Дійовими формами організації роботи з викладачами в експериментальній групі зарекомендували себе систематична консультативна допомога, демонстрація зразків педагогічної техніки, вправи-тренінги, лабораторні практикуми, майстер-класи, творчі групи педагогів.

Комплексне використання активних форм і методів сприяли закріпленню теоретичних знань, озброєнню викладачів експериментальної групи необхідним методичним арсеналом розв'язання сучасних освітніх проблем вищої школи, формували здатність до рефлексії, вміння використовувати одержану інформацію в нових умовах, а також вдосконалювати свої інтелектуальні, світоглядні і комунікативні якості.

Отримані наукові висновки та методичні рекомендації спрямовані на розвиток теорії і практики вдосконалення педагогічної майстерності викладачів вищих навчальних закладів.

Література

1. Бондар В. Управління формуванням професійної компетентності вчителя / Володимир Бондар // Освіта і управління. – 2006. – №2. – С. 20-27.
2. Браже Т. Г. Потребности личности в центре системы повышения квалификации учителей / Т. Г. Браже // Проблемы интеграции и дифференциации подготовки повышения квалификации педагогических кадров; Межвуз. сб. научн. трудов [Отв. Ред. Ю.М. Кулюткин]. – Самара: изд-во СамГПИ, 1993. – С.36-46.
3. Васильченко Л. В. Професійна компетентність керівника школи / Л. В. Васильченко, І. В. Гришина. – Харків : Вид-во «Основа», 2006. – 208 с.
4. Вища освіта в Україні [навч. посібн.] / В.Г. Кремень, С.М. Ніколаєнко, М.Ф. Степко; За ред. В.Г. Кременя, С.М.Ніколаєнка. – К.: Знання, 2005. – 327 с.
5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 94– 112с.

6. Заболоцька О.С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О.С. Заболоцька // Вісник Житомирського державного університету. - 2008. - Випуск 40. - Педагогічні науки. - С. 63-68.
7. Кремень В. Г. Нові вимоги до якісної освіти [текст] / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2006. – № 45-46. – С. 6–7.
8. Левина Н.Н. Технологии профессионального педагогического образования .- М.: «Академия», 2002 .- 272 с.
9. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн / Пометун О.І. // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. - К.: "К.І.С.", 2004. - С. 16-25. (С. 18). - Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/en_33582maket_competence_eng_ost.pdf.
10. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності: Навч. Посібник. – К.: Вища школа, 2004. – С. 56.
11. Слєпкань З.І.: Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. - К.: НПУ, 2000. - 210 с.